

Vladimir Perić Valter, simbol, autoritet i ilegalac

Posljedna poruka, do tada ilegalne radio-stanice Mjesnog komiteta KPJ za Sarajevo uputila tog jutra 6.aprila 1945. godine, glasila je:

„Grad oslobođen, ali je Valter poginuo...”

6. aprila 2014, Sarajevo slavi 69-tu godišnjicu oslobođenja od fašističkog okupatora te ovim povodom, objavljujem isječke iz istorijskih dokumenata i sjećanja njegovih saboraca, o čovjeku, ilegalcu, diverzantu, revolucionaru, simbolu pokreta i narodnog heroja Jugoslavije Vladimira Perića Valtera.

Das ist Walter !

Biografija

Vladimir Perić je rođen 1919. godine u Prijepolju na desnoj obali bistrog i zelenkastog Lima. Tu je pohađao i osnovnu školu. Poslije očeve smrti (1928. god.) napušta porodicu i vlastitim trudom u Beogradu završava Trgovačku akademiju a zatim upisuje visoku ekonomsko-komercijalnu školu. Uz studije radi kao službenik u hipotekarskoj banci i uz takav život, djelujući u revolucionarnom pokretu Beograda, bez sumnje, politički se i opredijelio. Godinu dana uoči rata iznenada je premješten u Sarajevo te kao dvadesetogodišnjak postaje član KPJ.

Valter je ustanak dočekao u Sarajevu i 12. jula prisustvuje sastanku rukovodstva otpora u Sarajevu. Kao član Mjesnog komiteta Partije sa drugovima i udarnim grupama prikuplja oružje i pronalazi skloništa i baze za dugotrajni ilegalni rad. Prve ratne zime upoznaje se sa najistaknutijim rukovodiocima ustanka: Edvardom Kardeljom, Ivo Lola Ribarom, Rade Končarom i drugim. U međuvremenu, dok je živjela ona znana Užička partizanska republika, po zadatku partije, stigao i tamo bio prvi rukovodilac prve banke u revoluciji.

U stroju s partizanima

Početakom 1942. godine, našao se u stroju Prvog istočnobosanskog udarnog bataljona u Srednjem. Njegov bataljon je djelovao na prostoru oko Žepča i Krivaje, a kasnije po povlačenju u zenički kraj postaje partijski rukovodilac zeničkog bataljona. Krajem aprila borci tog bataljona su uništili dvije željezničke kompozicije kod Nemile. Početkom maja, četnici, uz pomoć Nijemaca, napadaju Valterov bataljon na Bijelim Vodama i tu biva opkoljen sa teškim ranjavanjem i potom zarobljen i zatvoren. Sreća za njega i njegove saborce kao zatvorenike je poslužila tako da su svi bili pušteni iz zarobljeništva jer su četnici bili zabrinuti vijestima kako je u njihov kraj stigla ogromna partizanska vojska, a u stvari iznad Zenice pojavio se odred od oko 200 boraca Majevičkog bataljona koji se u to vrijeme povukao sa Romanije.

Poslije ove četničke izdaje, održala su se samo dva bataljona: Prvi proleterski i majevički te uz još nekoliko grupa se formira Treći bataljon sa oko 500 boraca i Birčanski odred od 400 boraca. Valter je tada primio dužnost partijskog rukovodioca u tom bataljonu. Sa ovim

bataljonom u sastavu Šeste istočnobosanske brigade, oktobra 1942. godine, odlazi u Srem i ostaje oko mjesec dana.

Ilegalni rad u Tuzli

Pokrajinski komitet KPJ za BiH šalje Valtera u Tuzlu da rukovodi Mjesnim komitetom Partije. Tada ponovo postaje ilegalac što je rado prihvatio jer je u Tuzli, tada, bio smješten jak njemački i ustaški garnizon. U Tuzli, na dužnosti partijskog instruktora, uzima ilegalno ime Valter. Jedan od važnijih podviga Mjesnog komiteta Tuzle na čelu sa Valterom je taj tako što su brižljivo pripremali i napali 2. Oktobra 1943, neposredno pred njegov odlazak za Sarajevo, ustaški garnizon gdje su zarobili oko 2.000 domobrana, oslobodili Tuzlu uz bogat ratni plijen, brzo likvidirali njemačka uporišta oko grada i ovim preko 3.500 mobilisali novih boraca.

U danima Pete ofanzive, maja 1943. godine, (u jeku četvrte neprijateljske ofanzive, bitke za ranjenike, doznaje da mu je brat Spasoje hrabro poginuo kod Čelebića, za mitraljezom) od Pokrajinskog komiteta dobiva teži i odgovorniji zadatak, a to je da hitno preuzme dužnost sekretara Mjesnog komiteta KPJ za Sarajevo. Kako su mu rekli ide u okupirano Sarajevo, osinje gnijezdo, da bi učvrstio partijske organizacije i oživi ilegalni partijski rad.

Ilegalni rad u Sarajevu

U Sarajevu je više puta mijenjao stan ali najviše je boravio kod Smilje i Alije Kurtovića u Abdićevoj ulici broj 9. Tu je inače, ranije ilegalno, boravio revolucionar Adem Buć, kasnije proglašen za narodnog heroja. Za Valterovo tajno skrovište ne samo što nije znao neprijatelj već ni najveći broj ilegalnog rukovodstva Sarajeva. Kao sekretar Mjesnog komiteta Partije u Sarajevu, već je postao pojam, lik neustrašivog ilegalca-organizatora, neulovljivi „Valter“, o kome su se pripovijedale legende. Učvrstio je partijsku organizaciju, onemogućio provale neprijatelja-Gestapoa, Ustaške nadzorne službe i policije. Ponekad se poigravao sa svojim protivnicima, izlažući se i najvećim opasnostima.

Kada je Valter doznao da Nijemci traže od četnika da im obezbijede nesmetano povlačenje, u kojem slučaju su spremni da im prepuste Sarajevo pa u tom cilju, pod okriljem Nijemaca, četnički štabovi stupili su u kontakt sa domobranskim komandama. Tada je Valter odmah pokrenuo akciju u ozbiljnim pripremama za pariranje domobransko-četničke akcije o preuzimanju Sarajeva. Skupljalo se oružje, formirale se udarne grupe, sarajevske partizanske čete po kvartovima, odabrani borci se ubacivali u domobranske jedinice radi dobijanja potrebnih informacija, preko aktivista-ilegalaca u sarajevskoj telefonskoj centrali se prisluškuju razgovori ustaških funkcionera...

Racije, hapšenja, puni zatvori u Sarajevu, nisu mogli slomiti slobodoljubivost građana u gradu na Miljacki. Na jednom od sastanaka Mjesnog komiteta Valter će reći: „Sarajlije će braniti svoj grad, jer Sarajevo je partizansko i mi ćemo braniti svaku kuću u gradu, jer ne smijemo dozvoliti da u odsutnom trenutku neprijatelj potpuno ovlada Sarajevom“.

Odlazak u Drvar i susret sa Titom

Kada je doznao da se Vrhovni štab nalazi u Drvaru zajedno sa vrhom OZNE, s kojom je Valter putem radio-stanice održavao vezu, izrazio je želju da mu se odobri dolazak na dogovor o kontraobavještajnim poslovima. Krajem marta 1944. dobiva odobrenje. Valter se

„uparadio“ u novu uniformu njemačkog oficira sa odlikovanjem „kukastog krsta“ i ispravom ovjerenu originalnim pečatom i falsifikovanim potpisom. Pored njega su bila dva pratioca i automobilom su gradom, preko Dolac malte, jurili prema Ilidži. Tokom vožnje doživjeli su salutiranje mnogobrojnih stražara jer su sva trojica bili u njemačkim uniformama.

U Drvar stiže krajem aprila i biva srdačno primljen. Sa rukovodstvom OZNE dogovorio se oko novih akcija u Sarajevu, utanačujući način održavanja veze. U Drvaru će Valter doživjeti sreću da vodi razgovor i ruča s drugom Titom, što je smatrao najvećim priznanjem. Sa tog putovanja u Drvar je ostala i jedina Valterova fotografija u partizanskoj uniformi. Inače je dosta sačuvano njegovih fotografija iz svih perioda revolucije, ali gotovo sve u njemačkoj, odnosno domobranskoj uniformi. Tu, u partizanskoj uniformi snimio je partizan Osman Ibrahimović, lični sekretar Đure Pucara. Također, kada je doznao da drug Tito 25. maja slavi rođendan, u Drvaru je od akademskog slikara Božidara Jakca dobio prvi crtani Titov portret inače nastao u Jajcu. Kada je stigao u Sarajevo zamolio je vlasnika fotografskog ateljea i simpatizera NOP-a, Ivicu Lisca, da izradi pet hiljada fotografija u formatu dopisnice. Izrada je trajala skoro tri noći i potom „tajno“ djeljena građanima Sarajeva. Slika sa osmjehom i zagrnutim maršalskim šinjelom na kojoj je pisalo: Maršal Tito, vođa naroda Jugoslavije“, među narodom je primljena punim srcem kao što je to Valter i želio.

Krađa njemačkog plana odbrane grada

Početak 1945. godine za Nijemce je Sarajevo, zbog ofanzive Crvene armije u Mađarskoj i opasnosti da njemačke armije s juga ne uspiju da se izvuku, postalo veoma značajno. Sada, uoči juriša jedinica NOVJ na Sarajevo, od Valtera i njegove organizacije u gradu traženo je sve više podataka. Jedan od važnih zadataka je bio, a to je kako doći do njemačkog plana za odbranu Sarajeva. To mu je uspjelo preko njemačkog oficira Švarca, rođenog u Vojvodini, gdje je službovao u protivavionskoj bateriji na Grdonju, kojom je komandovao Zvonko Dugonjić Mile inače Valterov doušnik i saradnik. U novoj njemačkoj uniformi, nedaleko od Gradske vijećnice, uspio je sresti Švarca i na njegov svojstven način uspio ga nagovoriti da mu pribavi taj dokument. Švarc je uspio ući u komandu generala Katnera i iz čelične kase noću ukrasti dokument i slijedećeg podneva predati Valteru. Valter, proučivši plan, najsigurnijim kanalima dostavlja komandantu Petog korpusa, general-majoru Slavku Rodiću te na osnovu toga štabovi Drugog i Trećeg korpusa razrađuju plan za konačno oslobođenje Sarajeva.

Oslobođenje grada i pogibija Valter

Drug Tito je naredio jedinicama NOVJ koje su lomile spoljnu odbranu Sarajeva da 5. aprila oslobode ovaj grad. Iz štaba Petog korpusa, putem radio-stanice, poručuju: „Sačuvajte objekte, prije svega električnu centralu i poštu. Organizujte njihovu odbranu. Ne dozvolite da arhive budu uništene“. Već rano poslije podne 5. aprila oživjele su udarne grupe u mahalama i ulicama. Bistrički aktivisti su obezbjedili mostove na svojoj strani i u dogovoru sa domobranskim oficirima zauzeli zgradu divizije. Sa Vratnika stiže vijest o predaji domobrana. Jedna veća kolona Nijemaca raspršena je kod Kozije čuprije. Valter je išao kroz krad u bijelom mantilu i strojnicom u rukama. Naišavši na komandanta 27. divizije zamolio ga da pošalje jednu četvu kako bi pomogli naoružanim radnicima u Električnoj centrali. Nedugo nakon jedan sat u sobu komandanta divizije ušao je kurir i preko običaja skinuo titovku i

rekao: „Druže komandante, javljaju da je poginuo Valter“. Komandant, Miloš Zekić, primi vijest teška srca i reče: „Eh, stari druže, ugasio si se braneći svjetlost“.

Radnici su ispunili Valterovu želju. Iz odbranjene električne centrale pustili su struju da osvijetle ulice prepune naroda i boraca. Valter je, kažu, poginuo od jedne od posljednjih granata koje je neprijatelj ispalio na Sarajevo, odstupajući ka Sarajevskom polju. Na mjestu pogibije, u Brankovoj ulici, pronađena je legitimacija i kesica sa pet zlatnika. Naime, uvijek je imao u posebnoj kesici i uvijek pri sebi desetak zlatnika za slučaj da ga presretne ili uhapsi neko koga bi mogao da podmiti. Posljednja poruka koju je ratna, do tada ilegalna radio-stanica Mjesnog komiteta KPJ za Sarajevo uputila ujutro 6. aprila 1945. godine, glasila je: „Grad oslobođen, ali je Valter poginuo“.

„Neka mu je vječna slava i hvala mu“.

Materijal korišten iz Biblioteka legende, Vladimir Perić Valter, čelni ratne ilegale.